

A közoktatásügyi minister XXVI. jelentése.

— Népoktatásügyi szemle. —

A közoktatásügyi minister XXVI. jelentése nyomán ismertette voltak már folyóiratunkban az 1895/96. tanévre tartozó adatai a felső és középiskolai oktatásügynek. Ez alkalommal a népoktatásügyre tartozó adatokkal kívánjuk olvasóinkat főbb vonásokban megismertetni. Az előző évi jelentés, mely a millenniumra készült, népoktatás ügyünk multjával, vagyis annak történetével foglalkozott. E jelentés pedig a szokásos statistikai adatok fölsorolása mellett inkább a közeljövő teendőivel, terveivel foglalkozik, Mindenekelőtt fölsorolja azon megyéket és községeket, melyekben a 400 „millennaris“ iskola el lett helyezve. Új épületet csak 40 állami népiskola kapott s a régiakkal együtt 1091 állami iskolaközül csak 687 van saját épületben elhelyezve, a mely állapotou a minister ugy akar változtatni, hogy egy hosszabb lejáratu kölesönt vesz fel ily czélú építkezésekre. Az ezután építendő ovóda és iskolaépületekre a „*mintatervek*“ már ki is vannak dolgozva.

Ezekre vonatkozólag a minister oly utasítást szándékszik kibocsátani, hogy jövőre az összes iskolafentartók még iskola átalakítás vagy bővítés esetén is, az építés megkezdése előtt terveiket kötelesek a közigazg. bizottságnak bemutatni, hogy az a népokt. törvény és az egészségügyi követelmények szempontjából megbíráltassék.

A tankötelesek száma az előző évinél 0.16 százalékkal növekedvén, az összes lakosságnak 19.36% a járt iskolába. Az összes tankötelesek száma 2,930.616. Ebből iskolába járt 79.50 százalék, nem járt 20.50 százalék. Az összes tankötelesek közül unitárius 11.151, melyből a királyhágon túli részekre esik 359 tanköteles. Az unitárius iskolába járók száma 9.775, a mi majdnem 85 százaléknak felel meg.

E tekintetben legelől vannak az ágostai evangélikusok 89 százalékkal, második helyen a róm. kath. 84.91%-kal, 3-ik helyen az unitáriusok 84.86%-kal; ezután a reformátusok 82, a gör. kel. 64, a gör. kath. 61 és az izraeliták 82%-kal. A jelentésnek igen megnyugtató az a része, mely az iskolázás *intenzívebbé* tételére vonatkozik. Ugyanis a rendes iskolázás emelkedőben van, mert 6840 gyerekkel több járt 8 hónapig iskolába, mint az előző évben. Lényegesen és pedig 68.165-tel emelkedik a tankönyvekkel ellátott gyerekek száma is.

E tanévben az összes népiskolák száma tesz 16.884-et, 46-al többet az előző évinél. A tankötelesek és az iskolák szaporodása között nincs meg a kívánatos arány, mert a tankötelesek szaporodása

— 80 gyermeket számítva egy iskolára — 175 iskola szaporodást követelt volna. Ha tehát a községek nem teljesítik jobban iskola-fentartói köteleességüket, az állam jelenlegi erejével nehezen tudja hordozni jövőben az e téren mind jobban reá nehezülő terhet.

Az állami iskolák különben 116-al szaporodtak, ellenben a felekezetiek 93-al apadtak, mely számból az ev. reformátusokra esik 60, az unitáriusokra 4. Nekünk már csak 43 iskolánk van s ha az apadás ily arányban tart, 11 év múlva mint felekezet letününk a népoktatás szinteréről. Az ev. reformátusok iskoláinak száma 2.250, a nagy apadás inkább az erdélyi részekre esik, hol nekik is sok szegény iskolájuk volt. Örvedetes jelenleg, hogy a magyar tannyelvű iskolák száma 1170-el szaporodott. A 16.884 iskolának 26.893 tanterme volt, melyből szaporodás 422.

A népiskolai tanítók száma e tanévben 26.650 volt, szaporodás 254, a mi 95%-nak felel meg, mely arány teljesen megnyugtató az iskolázás fejlődésére nézve.

A 2.526 állami tanítóból szaporulat 234; a 4.743 községből 113; a 8.633 r. katolikusból 19. A többi felekezetek tanítói mind apadtak. Az 51 unitárius tanító száma apadtott 3-al; a 2968 ev. ref. tanító apadtott 44-el; kik többnyire az állam szolgálatába léptek át. E változás, a tanítói karban, mindenesetre azt mutatja, hogy az a népoktatás előnyére történik, mert előmozdítja a magyar állam-eszme megszilárdulását és a magyar nemzeti népmiveltés terjedését.

Örvedetes adata e jelentésnek az, hogy a rendes tanítók száma 502-vel szaporodott és így a segédtanítók száma ennek megfelelő arányban apadt; továbbá, hogy a magyarul jól beszélő tanítók száma is 468-al szaporodott, a magyarul keveset, vagy éppen nem tudók száma 214-el apadt.

A *felső népoktatásról* szólva azt mondja a jelentés, hogy a felső népiskolák száma apadt, a mi különben csak előmozdította a polg. iskolák szaporodását, a melyeknek száma évről évre emelkedik. Ez iskolák száma 246, melyből évi szaporodás 14. A növedékek száma 34.819, melyből szaporulat 2.193, mely szám inkább a 14 új iskolára esik. Ez iskolák nagyobb része állami (74) és községi (91). A felsőbb leányiskolák száma 25 volt. Ebből állami 12, községi 4, r. kath. 7, ev. ref. 3, magánjellegű 1. A szaporulat 1 községi és 1 róm. kath. intézet.

A *tanítóképezőket* illetőleg látjuk a jelentésből, hogy 50 képezdében 524 tanár 3491 növendéket oktatott. A 24 tanítónőképezdében pedig 266 tanár 2098 növendéket. A 74 képezdében a növendékek szaporodása 396.

A képezdei ügy általános emelkedést mutat, mert ugy a jótéteményben részesülők száma, mint a kiosztott segélyösszeg emelkedésben van az előző évhez mérve.

E tanévben kiadatott 1.430 oklevél, 994 férfi és 436 női, melyből 97 polgári iskolai.

Az árva- és szeretetházakról szóló részben látjuk, hogy Árva-ház van Magyarországon 85, melyből 11 esik az erdélyi részekre.

Az árva-házakban összesen 3.274 gyerek van elhelyezve melyből unitárius csupán 10. Szeretetház van összesen 10, ezeknek 1.601 növendéke közül 2 unitárius.

Röviden megemlékezünk az iparos-tanocz iskolákról is, melyekben az oktatás egyik sarkalatos ágát a helyes irányú rajzitanítás képezi. A jelentés elismeri, hogy az általános rajzoktatás eredménye javul, mert a Budapesten megtartott tanfolyamokon résztvevő tanítók ismereteiket sikerrel értékesítik. Ez iskolák száma 364, melyből szaporulat 19. 1.741 osztályban 72.718 tanuló nyert oktatást 2.150 tanító által. A fentartási költségekhez 2 év alatt az állampénztár 44.194 frttal, az iparhatóságok 28.794 frttal járultak.

Ezzel kapcsolatban kell fölmlítenem, hogy a 82 kereskedő tanoncziskola 245 osztályában 357 tanítótól 5831 tanuló nyert oktatást.

A női kereskedelmi tanfolyamok száma is az előző évi 13-ról 16-ra emelkedett, melyekben 591 leány nyert kiképeztetést. E tanfolyamok személyi és dologi kiadását 26.421 frtban némi különféle segélyek mellett nagyobbára a tandíjjak fedezték.

A XIII. fejezetből, mely a kir. tanfelügyelők iskola-látogatásával foglalkozik, ide jegyezzük, hogy a tanfelügyelők a 43 unitárius iskola közül 16-ot látogattak meg, a mi 37.2%-os aránynak felel meg. Az összes népiskoláknak e tanévben 31.39%-at látogatták meg, ide nem számítva az ovódák tanoncziskolák stb. látogatását.

Meg kell emlékeznünk végül a kisdedovás ügyéről is melyről a jelentés adatai szintén kedvezőek, habár dr. Wlassics miniszternek az országgyűlésen tett ama szomorú kijelentése, hogy a kisdedovók nem szaporodnak elég gyorsan, teljesen indokolva van a jelentés által is.

1896-ban volt 2.115 kisdedovóda; ezekben működött 2222 ovó személy; a kisdedek száma 166.259. Az évi fentartási összeg 977.170 frt, melyből az állampénztár fedezett 170,81 frtot. Az ovódák évi szaporodása 95, az ovónőké 103. Igen sok megyét sorol fel a jelentés, melyekben még 10 ovóda sincs. Ovóképző intézet volt ez évben 12, összesen 625 növendékkel. A jelentés szerint magán uton is sokan készülnek az ovónői pályára s nyerne oklevelet, úgy hogy e terén valóában túltermelés van.

A miniszter fontosabb körrendeleteiről, melyeket a tanító egyesületek munkásságának irányítása, a gazdasági ismétlő iskolák, továbbá az iskolák tanterve stb. ügyében kibocsátott, már megemlékeztünk folyóiratunkban „Mozgalmak a népoktatásügy terén” cz. cikkünkben. És így ezennel sietünk bevégezni ismertetésünket, csupán néhány sort szentelve még az emberbaráti tanintézeteknek. Ily intézet és iskola az országban ez évben volt 9. Ebből 7 siketnéma intézet. (Vác, Budapest (3), Kolozsvár, Temesvár és Arad városokban) 1 intézet van a vakok számára és 1 a hülyék és gyenge elméjük számára Budapesten. Ez intézetekben a megfelelő nevelés-oktatás céljából elhelyezést nyert 401 siketnéma, 100 vak és 53 hülye. A miniszter kiváló súlyt helyez a siketnémaoktatására. Ennek köszönhetjük, hogy ma már értelmileg képzett és kellő kéz-

ügyességgel bíró tanulók kerülnek ki ez intézetekből. Éppen ezért igen üdvös feladata volna a társadalomnak, hogy a kilépő növendékeket megbízható mestereknél helyezze el, s anyagi és erkölcsi támogatásával tegye lehetővé, hogy e növendékek az iskolát elhagyva hajlamaiknak megfelelő iparosokká váljanak.

Miután a leánynövendékek ez intézetekben kellő oktatást nyernek a háztartás minden ágában, mint gépkötés, varrás, szabás stb. a társadalom némi támogatásával ők is képesek az iskolából kilépve önfenntartásukról gondoskodni.

A vakok intézetében is újra szervezte a minister a szakoktatást és így az intézet helyzetét lényegesen javította. Heti 42 órában folyt az ipari oktatás megfelelő mesterek vezetése mellett, hogy a növendékek keresetképesége biztosítva legyen. A zeneoktatás eredménye is kedvező.

A hülyék és gyenge elméjűek intézetében volt e tanévben 52 növendék, kik közül képezhető volt 34; ezekkel foglalkozott 1 ovónő és 2 tanító.

Egy pár szóban meg kell emlékeznünk „a dadogók oktatására képesítő tanfolyamról“ is. Magyarországon a dadogók és hebegők száma 60.000-re megy, a mi az összes tanuló ifjuság 1%-a.

E beszédhibában szenvedők érdekében, hogy legyen, a ki őket e bajtól a gyermekkorban megszabadítsa, a tanárok és tanítók részére a minister 1896. év nyarán Budapesten képesítő tanfolyamot tartott, melyen 48 tanférfit vett részt, kik közül 38 képesítést nyert.

E rövid ismertetés elég világosan mutatja, hogy Magyarország oktatásügye a fejlődés azon fokán van, melylyel az európai mivelt államok sorában helyet foglalhat.

ISZLAI MÁRTON.

Párisi levél.

Páris, 1897. sept.

(Protestans hittérítők sorsa Madagascarban. Perier Kázmér Pál elvesztése.
Pecaut Félix a tanítónókról).

Szerkesztő úr!

Talán érdekelni fogja annak két protestans hittérítőnek, Escaude és Minault-nak sorsa, kiket Madagascarban váratlan meggyilkoltak. Nem magáról a szomorú esetről akarok írni, miről a lapok már irtak, hanem e két férfiről szólni, kik oly sajnálatos módon veszttek el és megmutatni, hogy mit vesztett a francia protestantizmus, főleg Minault személyében.

Escaude Benjámín, ki 33 éves volt, Párisban végezte klasszikai és theologiai tanulmányait. A missiói iskolát is kijárva, Senegalba ment hittérítőnek, hol hat évet töltött, 1889-től 1896-ig. Ez állomásán nagy buzgóságot fejtett ki. A múlt évben Madagascarba ment, hogy küzdjön a jezsuiták ellen, kik a bennszülött protestansokat üldözték. Egy év óta résen állott ott, várva Franciaországból más társakat. Helyzete nagyon nehéz volt a mindenütt hatalmaskodó jezsuitákkal szemben. Tapintata, jó érzéke, ébersége néhány hónapig győzte s főlényt tudott kivívni mind a francia hatóságoknál, mind a bennszülötteknél a jezsuiták fondorlatai és rágalmai ellenére. A protestansok jogai elismertettek. Ekkor érkezett meg Minault a szigetre hogy vele együtt munkáljon. S éppen egy faluhelyet akartak meglátogatni, a melyet Minault foglalt volna el, mikor az útban váratlan megtámadtatva áldozatul estek.

Minault 38 éves volt, 1858-ban született Párisban. Családja eredetileg Poitauból származott s a hitjavítás kezdete óta mindig protestans család volt. Szülői eleinte kereskedésre adták. Értelmességével s példányszerű magaviseletével magára vonta főlebbvalóinak figyelmét s neki a legjobb állást helyezték kilátásba. De a kereskedés, s főleg a környezet, melyben élnie kellett, nem tetszett neki. S odahagyta azt, tanuláshoz fogott s a klasszikusokat a legkönnyebben sajátította el. Egymásután tette le az osztály vizsgákat, s azután a montaubani theol. facultásra ment, hol 1883-ban végzett. Lelkészkedett Gardban és Girondban. Később Párisba jött és itt nagyon sokat tett a szegények ügyében. Foglalkozott a társadalmi kérdések tanulmányozásával s több értekezést irt, mint pl. „A földvagyom a mózesi törvényben“.